

Stanowisko salamandry plamistej *Salamandra salamandra* na Pogórzu Zachodniosudeckim

Site of the fire salamander *Salamandra salamandra* in the Western Sudetes Foothills (SW Poland)

ANNA NAJBAR¹, BARTŁOMIEJ NAJBAR²

¹ Zakład Biologii Ewolucyjnej i Ochrony Kręgowców
Uniwersytet Wrocławski
50–355 Wrocław, ul. Sienkiewicza 21
e-mail: anna.najbar@biol.uni.wroc.pl

² Wydział Nauk Biologicznych
Uniwersytet Zielonogórski
65–516 Zielona Góra, ul. prof. Z. Szafrana 1
e-mail: B.Najbar@iis.uz.zgora.pl

Słowa kluczowe: salamandra plamista, populacja, nowe stanowisko, Sudety, Obniżenie Żytawsko-Zgorzeleckie.

Salamandra plamista *Salamandra salamandra* (L.) w Polsce występuje głównie w pasmach Karpat i Sudetów. Jej zasięg jest uważany za stosunkowo zwarty, ale znanych jest również wiele izolowanych stanowisk, czego główną przyczyną jest postępująca fragmentacja i degradacja środowiska. W marcu 2015 roku stwierdzono występowanie salamandry plamistej w Kotlinie Turosszowskiej, nieopodal Bogatyni. Jest to obecnie najbardziej na południowy zachód wysunięte stanowisko tego gatunku w Polsce. Ubarwienie osobników w tej populacji jest typowe dla podgatunków *Salamandra s. salamandra* i *Salamandra s. terrestris*.

Rozmieszczenie stanowisk salamandry plamistej *Salamandra salamandra* (L.) w Polsce, uwzględniając lata 1901–2003, zaprezentowali Głowaciński i Zakrzewski (2003). Uzupełnieniem tego stanu wiedzy były kolejne doniesienia odnoszące się do wschodnich rejonów kraju – w okolicach Rzeszowa i Tarnowa (Nowak 2010; Budzik, Budzik 2013), a ponadto południowych i zachodnich obszarów Dolnego Śląska (Paluch, Profus 2004; Ogrodowczyk i in. 2010).

W marcu 2015 roku w Kotlinie Turosszowskiej stwierdzono występowanie salamandry plamistej w rejonie Wyniosłości Działoszyńskiej, około 7 km na północny zachód od centrum Bogatyni, w dzielnicy Trzciniac (UTM VS94) (ryc. 1). Stanowisko to jest oddalone o około 4 km od kopalni węgla brunatnego Turów i stanowi enklawę leśną w terenie przemys-

łowo zagospodarowanym. Stanowisko znajduje się w obrębie obszaru Natura 2000: Przełomowa Dolina Nysy Łużyckiej PLH 020066.

Populacja salamandry plamistej zasiedla otoczenie cieków przepływających przez różnogatunkowy las liściasty, w którym dominują: buki pospolite *Fagus sylvatica*, klony pospolite *Acer platanoides*, jawory *Acer pseudoplatanus*, lipy *Tilia* sp. i dęby *Quercus* sp. Lokalnie zróżnicowany procentowo udział mają również drzewa iglaste, głównie świerki *Picea* sp. Jego podłoże porasta roślinność typowa dla żyznych lasów liściastych i mieszanych. Jest to teren urozmaicony geomorfologicznie, wznoszący się do około 340 m n.p.m., przez który przepływają dwa potoki, o długości ponad 2000 m i około 400 m, będące dopływami granicznej rzeki – Nysy Łużyckiej (ryc. 2).

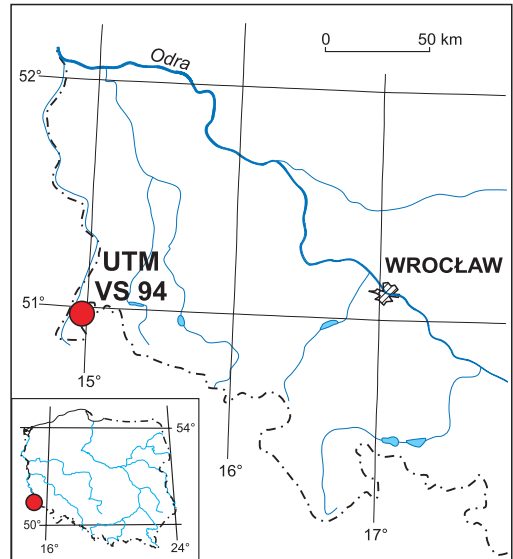
Pierwszego osobnika salamandry plamistej zaobserwowano 29 marca 2015 roku. Była to prawdopodobnie ciężarna samica przebywająca w zagłębieniu pnia przy potoku. Kolejne osobniki stwierdzono 26 kwietnia 2015 roku. Wówczas, bezpośrednio w otoczeniu wody, zaobserwowano 22 dorosłe salamandry plamiste. Zakwalifikowano je do pięciu form barwnych: plamistej, paskowano-plamistej, plamisto-paskowanej, paskowanej i zygzakowatej (według klasyfikacji przyjętej przez Juszczyka 1987, Paluch i Profusa 2004 oraz Zakrzewskiego 2007) (ryc. 3 i 4), wśród których dominowały (73%): forma paskowano-plamista i paskowana. Ponadto, w głębozczkach potoku stwierdzono obecność 30 larw. Wszystkie wykazywały I stadium rozwojowe (według klasyfikacji przyjętej przez Juszczyka 1987 i Zakrzewskiego 2007) (ryc. 5).

Opisywane stanowisko jest obecnie najbardziej na południowy zachód wysuniętym polskim obszarem występowania salamandry plamistej. Najprawdopodobniej może mieć ono kontakt tylko ze stanowiskiem znajdującym się po niemieckiej stronie Nysy Łużyckiej, na obszarze chronionego krajobrazu „Neißetal und Klosterwald”, o którym donosili np. Teufert (1997), Dietrich (1999) i Thiesmeier (2004). Jak wspominał ostatni z wymienionych autorów, jest to z kolei najbardziej na południowy wschód wysunięte, izolowane niemieckie stanowisko salamandry plamistej, fenotypowo reprezentującej naturalną krzyżówkę dwóch podgatunków, tj. *Salamandra s. salamandra* i *Salamandra s. terrestris*.

Występowanie salamandry w okolicy Bogatyni znane było lokalnej społeczności już wcześniej, gdyż istnieje ogólna informacja o obecności tego płaza w rejonie powiatu zgorzeleckiego (www.bogatynia.dwr.pl/geografia.html).

Ryc. 2. Potok, dopływ Nysy Łużyckiej w rejonie Bogatyni – miejsce rozrodu salamandry plamistej *S. salamandra* (26.04.2015 r., fot. A. i B. Najbar)

Fig. 2. Stream, the tributary of the Nysa Łużycka River in the region of Bogatynia – the breeding site of the fire salamander *S. salamandra* (26 April, 2015; photo by A. and B. Najbar)

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska salamandry plamistej *S. salamandra* koło Bogatyni

Fig. 1. Location of the fire salamander *S. salamandra* site nearby Bogatynia

Ryc. 3–4. Salamandry plamiste *S. salamandra* z okolic Bogatyni (26.04.2015 r.; fot. A. i B. Najbar)

Figs 3–4. The fire salamanders *S. salamandra* from the area of Bogatynia (26 April, 2015; photo by A. and B. Najbar)

►► Ryc. 5. Larwa salamandry plamistej *S. salamandra* (I stadium rozwojowe) z okolic Bogatyni (26.04.2015 r.; fot. A. i B. Najbar)

Fig 5. Larva of the fire salamander *S. salamandra* (developmental stage I) from the Bogatynia region (26 April, 2015; photo by A. and B. Najbar)

Zaprezentowane stanowisko zachodniosudeckiej populacji bytującej w regionie silnie przeobrażonym niewątpliwie zasługuje na szczególną ochronę. Przemawia za tym obecność interesujących odmian kolorystycznych przedstawicieli opisywanego gatunku, szczątkowość i jej przypuszczalna izolacja, a ponadto otoczenie obszarami charakteryzującymi się bardzo wysokim stopniem przekształcenia i zdegradowania, powstałego głównie w wyniku działalności wydobywczej i rolniczej. Skuteczna ochrona

tego stanowiska, bazująca przede wszystkim na utrzymaniu naturalnej struktury zacienionego siedliska leśnego, z zalegającym murszejącym drewnem oraz środowiska wodnego, może się przyczynić do utrzymania tej interesującej populacji przez długi czas.

PIŚMIENNICTWO

- Bogatynia – turystyka, geografia, położenie miasta, środowisko naturalne [http://www.bogatynia.dwr.pl/geografia.html]; dostęp: 27.04.2015 r.
- Budzik K.A., Budzik K.M. 2013. Stanowisko salamandry plamistej *Salamandra salamandra* w północnej części Pogórza Rożnowskiego. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 69 (6): 538–542.
- Dietrich N. 1999. Jahreszyklus der Feuersalamander *Salamandra salamandra* des Neißetales Landkreis Löbau-Zittau. *Elaphe* 7 (2): 62–65.
- Głowaciński Z., Zakrzewski M. 2003. Salamandra plamista *Salamandra salamandra* (Linnaeus, 1758). W: Głowaciński Z., Rafiński J. (red.). Atlas płazów i gadów Polski. Status – Rozmieszczenie – Ochrona. Biblioteka Monitoringu Środowiska. Warszawa–Kraków: 27–29.
- Juszczak W. 1987. Płazy i gady krajowe. Część II, płazy. PWN, Warszawa.
- Nowak K. 2010. Stanowisko salamandry plamistej *Salamandra salamandra* (L.) przy północnej granicy zasięgu koło Rzeszowa. *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 66 (1): 49–52.
- Ogrodowczyk A., Ogińska M., Kierzkowski P., Maślak R. 2010. Występowanie salamandry plamistej *Salamandra s. salamandra* Linnaeus, 1758 na Dolnym Śląsku. *Przyroda Sudetów* 13: 179–192.
- Paluch A., Profus P. 2004. Status i rozmieszczenie salamandry plamistej *Salamandra salamandra* (Linnaeus, 1758) w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem populacji gatunku w Górach Bardzkich (Sudety Środkowe). *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* 60 (3): 49–77.
- Teufert S. 1997. Zur aktuellen Situation des Feuersalamanders (*Salamandra salamandra* L.) im Landschaftsschutzgebiet „Neißetal und Klosterwald“ nördlich von Zittau (Regierungsbezirk Dresden). *Jahresschrift für Feldherpetologie und Ichthyofaunistik*, NABU Landesverband Sachsen e. V. 4: 65–66.
- Thiesmeier B. 2004. Der Feuersalamander. Laurenti-Verlag, Bielefeld.
- Zakrzewski M. 2007. Salamandra plamista. Rozmieszczenie, biologia i zagrożenia. Wydawnictwo Naukowe AP, Kraków.

SUMMARY

Chrońmy Przyrodę Ojczystą 71 (4): 300–303, 2015

Najbar A., Najbar B. Site of the fire salamander *Salamandra salamandra* in the Western Sudetes Foothills (SW Poland)

The fire salamander *Salamandra salamandra* in Poland occurs mainly in the Sudetes and the Carpathian Mountains. Its range is considered to be relatively dense, however isolated populations are observed due to progressive habitat fragmentation and degradation of its natural environment. In March 2015, the fire salamanders were found in the Turoszów Valley nearby Bogatynia, which is currently located at the southwesternmost Polish range of the species. Specimens found in this population are characterized by the colour patterns typical for both *Salamandra s. salamandra* and *Salamandra s. terrestris* subspecies. Due to isolation and particularly large transformation of the surrounding area, the population requires special attention and a conservation plan, primarily based on maintaining the good condition of the forest and aquatic habitat.